

**CBC DEVELOPMENT INITIATIVES
(Resume)**

**RAZRADA DVE CBC RAZVOJNE INICIJATIVE / MODELA
(Rezime)**

**ТРАНСГРАНИЧНИ ИНИЦИАТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ
(Резюме)**

**Montana
2012**

PROJECT 2007CB16IPO006- 2009-1-110 - THE FUTURE IS IN OUR HANDS (FINOH)

THE PROJECT IS CO-FUNDED BY EU TROUGH THE BULGARIA – SERBIA IPA CROSS-BORDER PROGRAMME

European Union

Bulgaria - Serbia
IPA Cross-Border Programme

This publication has been produced with the assistance of the European Union through the Bulgaria – Serbia IPA Cross-border Programme. The contents of this publication are the sole responsibility of National Association “Legal Initiative For Local Government” - Montana Branch and can in no way be taken to reflect the views of the European Union or the Managing Authority of the Programme

Contents

РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО	4
DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR.....	4
RAZVOJ STOĆARSTVA	5
РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА.....	5
DEVELOPMENT OF TOURISM	6
RAZVOJ TURIZMA	7

CBC DEVELOPMENT INITIATIVES

(Resume)

Развитие на селското стопанство

Настоящото положение в животновъдството налага заключението, че тази система на подпомагане не е достатъчна и затова е необходимо да се обмисли допълнителен, нов сет мерки, които освен производствените цели включват и социални цели и повишаване качеството на живота в руралните области.

При подбора на мерки са взети предвид резултатите от SWOT анализа, както и насоките и приоритетите в развитието на общината, които са залегнали в Стратегията за развитие на селското стопанство в територията на Община Пирот до 2015 година. Също са взети предвид и получените чрез предварителни изследвания становища на руралното население за начина, по който трябва да се решават проблемите в тези производствени отрасли.

Следователно, Община Пирот вижда развитието на въпросните животновъдни отрасли в по-добра организираност и повищено селскостопанско производство чрез инвестиране във ферми и изграждане и модернизиране на складове и преработвателни цехове, както и чрез повишаване на мощността и ресурсите на селскостопанските сдружения и кооперации (заради съвместно излизане на пазара, обмен на опит, стандартизиране качеството на селскостопанската продукция, повищено предлагане). С цел развитие на предприемачески умения сред населението, Община Пирот възнамерява с тази програма да допринесе за подсилено институционално подпомагане на предприемачите, подобряване на инфраструктурата за потребностите на предприемачеството, развитие на човешките ресурси в унисон с потребностите на въпросните животновъдни отрасли. Също така, заради интегрирането на тези отрасли с останалите клонове на руралната икономика, Община Пирот има намерението да подкрепи с програмата си инициативите, които допринасят за създаването на добавена стойност и продукти с потекло от въпросните животновъдни отрасли чрез промоция на органичния начин за отглеждане на добитък и преработка на животновъдните продукти, както и чрез опазване на спецификата и разнообразието на пасищните площи като основен ресурс за животновъдство, брандиране и защита на географското потекло на изделията от територията на общината и в този контекст - повишаване на човешките ресурси.

По тези причини, както и заради комплементност с политиката на ЕС, като главни области за действие са определени следните приоритети:

Приоритет 1: Повишаване конкурентността на продукцията в говедовъдството, овцевъдството и козевъдството

Приоритет 2: Защита на околната среда и селските райони

В рамките на посочените приоритетни области за действие са определени конкретни мерки за развитие на говедовъдството, овцевъдството и козевъдството. Всяка предложена мерка включва една или повече дейности, с чиято реализация се настоява да се допринесе за постигането на дефинираните в програмата цели.

Development of agricultural sector

The current situation in the animal husbandry sector suggests that this system of support is insufficient and that it is necessary to consider additional, new set of measures that will, apart from production target, integrate social goals and enhance the quality of life in rural areas.

When measure selection was performed, the results of SWOT analysis were taken into account, as well as directions and priorities of the Municipality, as defined in the Strategy of Agricultural Development in Pirot Municipality until 2015. The views of the rural population were also taken into account, especially on how to solve problems of the industry based on previous researches.

Pirot Municipality, therefore, the development of animal husbandry see through improved organization and enhanced agricultural productivity; through investments in farms and construction and modernization of storage and processing capacities; through strengthening the capacity and resources of agricultural associations and cooperatives (for a joint market access, exchange of experiences, quality standardization of agricultural products and increase of supply). In order to develop the entrepreneurial skills of the population, this program of Pirot Municipality intends to strengthen the influence of institutional support for entrepreneurs, to strengthen infrastructure for entrepreneurship, and to enhance human resource development in accordance with the needs of the animal husbandry. Also, due to integration of these sectors in other dimensions of the

rural economy, Pirot Municipality through this program intends to support initiatives that contribute to the added value of the products originating from the animal husbandry. Pirot Municipality through this program also intends to promote organic methods of breeding and organic livestock products. Pirot Municipality through this program also intends to preserve biological diversity and specificity of pasture areas as a primary resource for the animal husbandry; to protect geographical indications of products from the territory of the Municipality, and also to improve human resources in this context.

Because of these reasons and the reason for consistency with the EU policies, the following priorities are set as the main action areas:

Priority 1: Improving the production competitiveness in the cattle, sheep and goat husbandry

Priority 2: The enhancement of rural territory and natural environment

Within these priority action areas, some specific measures are determined for development of the cattle, sheep and goat husbandry. Each proposed measure consists of one or more activities, whose implementation seeks to contribute to achieving the objectives defined in this program.

Razvoj stočarstva

Trenutna situacija u stočarstvu nameće zaključak da ovakav sistem podrške nije dovoljan i da je neophodno razmišljati o dodatnom, novom setu mera koje pored proizvodnih ciljeva integrišu i socijalne ciljeve i podizanje nivoa kvaliteta života u ruralnim područjima.

Prilikom izbora mera, uzeti su u obzir rezultati SWOT analize, kao i pravci i prioriteti razvoja opštine, koji su definisani Strategijom razvoja poljoprivrede na području opštine Pirot do 2015. godine. Takođe, uzeti su u obzir stavovi ruralnog stanovništva o načinu rešavanja problema u ovim granama proizvodnje, a na osnovu prethodnih istraživanja.

Opština Pirot, dakle, razvoj ovih grana stočarstva vidi kroz poboljšanje organizacije i unapređenje poljoprivredne proizvodnje kroz investicije u gazdinstva i izgradnju i modernizaciju skladišnih i prerađivačkih kapaciteta, i jačanje kapaciteta i resursa poljoprivrednih udruženja i zadruga (radi zajedničkog nastupa na tržištu, razmene iskustava, standardizacije kvaliteta poljoprivrednih proizvoda, povećanja ponude). U cilju razvoja preduzetničkih veština stanovništva, opština Pirot ovim programom namerava da utiče na jačanje institucionalne podrške preduzetnicima, jačanje infrastrukture za potrebe preduzetništva, razvoj ljudskih resursa

Takođe, zbog integrisanja ovih grana u ostale dimenzije ruralne ekonomije, opština Pirot namerava da programom podrži inicijative koje doprinose stvaranju dodatne vrednosti proizvoda poreklom iz ovih grana stočarstva, kroz promociju organskog načina gajenja stoke i prerade proizvoda iz stočarstva i očuvanja biološke specifičnosti i raznovrsnosti pašnjaka površina kao osnovnog resursa za stočarstvo, brendiranje i zaštitu geografskog porekla proizvoda sa teritorije opštine, i unapređenje ljudskih resursa u tom kontekstu.

Iz tih razloga i iz razloga komplementarnosti sa politikom EU, kao glavna područja delovanja određeni su sledeći prioriteti:

Prioritet 1: Povećanje konkurentnosti proizvodnje u govedarstvu, ovčarstvu i kozarstvu

Prioritet 2: Unapređenje životne sredine i seoskih predela

U okviru ovih prioritetnih područja delovanja, određene su konkretnе mere за развој govedarstva, ovčarstva и kozarstva. Svaka predložена mera sastoji сe од једне или више активности, чijим се спровођењем настоји допринети остварењу циљева дефинисаних у овом програму.

Развитие на туризма

От нивото на Сърбия и Пирот е необходимо постоянно следене на „примери за добра практика“ на европейски и световни дестинации, документи на ЕС и ООН за екотуризма, участие в работата на международни форуми, които се занимават с проблематиката на екотуризма и междусекторния подход към управлението на неговото развитие, в резултат на което трябва да бъдат разработени родни екотуристически продукти и да се подобри позиционирането на Община Пирот и туристическия район на Стара планина като екотуристическа дестинация. Като някои от по-важните препоръки, които изпъкнаха по време на настоящото изследване посочваме:

- Изработка на Стратегия за развитие на туризма в Община Пирот за периода 2013 - 2018 година.
- Изграждане на комунална и туристическа инфраструктура в селата, които са се ориентирали към селски туризъм.
- IPA фондове - След като Република Сърбия получи статуса на кандидат-членка на ЕС, създадоха се възможности за ползване на нови фондове, като се мисли преди всичко за IPA фондовете и програмите

за презгранично сътрудничество между Сърбия и България. От 2013 година крайграницият район, към който се числи и Община Пирот, ще има на разположение още три нови компонента на презграничното сътрудничество: Регионално развитие, Рурално развитие и Развитие на човешките ресурси, което представлява отлична възможност за бъдещо взаимно сътрудничество, когато става дума за развитие на туризма и селото във въпросното пространство. За да бъде по-голям процентът на използването на предприсъединителните фондове на ЕС, е необходимо непрекъснато обучение както на местните организации, институции и гражданска сдружения, занимаващи се с туризъм, така и на самите притежатели на селски домакинства по въпроса за писането и реализацията на проекти.

- Регионално сътрудничество и свързване - непрекъснато сътрудничество с околните общини по въпроса за развитието на туристическата, пътната и комуналната инфраструктура (Димитровград, Княжевац и Зайчар), както и сътрудничество с общини в съседна България и възможност за създаване на Туристически регион Стара планина като единна туристическа дестинация.

Модели на партньорство за повишаване на конкурентността

За да може туристическият продукт да се смята за интегриран, трябва да се постигне взаимна зависимост и партньорство между малобройни или многобройни участници преди всичко от областта на бизнес сектора, но и от публичните и цивилните структури в екодестинацията. Ключови партньори в организацията на екотуризма в Стара планина са малките и средни предприятия, които трябва да получат финансова и друга развойна подкрепа от правителството и местното самоуправление. Местните приходи и човешките ресурси и продукти задължително трябва да бъдат основа на това развитие както заради създаването и опазването на автентичността, така и заради по-голямата полза, която трябва да остане в екотуристическите дестинации.

Специфичност на бизнеса в екотуризма не са многобройните малки и средни предприятия, както и малките семейни кооперации. Съществен въпрос представлява тяхното ефикасно организиране в конкурентни кълъстери. За да може туристическият продукт да бъде конкурентен, всички фактори в дестинацията трябва да работят заедно, като идентифицират елементите, образуващи дестинацията - от разсъжденията на туристите, които трябва да посетят дестинацията, услугите, които са им на разположение, до дейностите, с които могат да се занимават. Заради конкурентността на бъдещите екодестинации в Стара планина всички заинтересованни страни трябва да се организират под формата на ефикасен конкурентен кълъстер. Изграждането на междусекторни партньорства, мрежи и кълъстери укрепва дестинацията и ѝ дава възможност да бъде конкурентна в по-широк план. При настоящата неразвитост на туристическите дестинации в Стара планина общият модел за управление на екотуризма в дестинацията трябва да включва:

- пълноценна ангажираност на стейхолдерите,
- осигуряване или стимулиране на образоването или информирането на общността,
- подобряване на законовата и регуляторната рамка,
- стимултивни мерки за формиране и развитие на кълъстери на екотуризма (местни и държавни),
- стимулиране на развитието на малките и средни предприятия, както и на предприемачеството,
- повишаване капацитетите на дестинационния мениджмънт чрез непрекъснато включване на общността,
- развитие на система от индикатори и система за мониторинг.

Концепцията за конкурентен кълъстер на екодестинацията Стара планина е пакет стратегически дейности и услуги, които трябва да доведат до организиране на екотуристическа верига за снабдяване. Същността на такива кълъстери са компаративните предимства, които представляват защитените райони и останалите области, богати на природни атракции, биологическо разнообразие, културни и етиологични ценности. В настоящите условия ролята на катализатор, т.е. на „кълъстер лидер“ трябва да изиграят локалните туристически организации (ЛТО) и Регионалната агенция за развитие, които най-често са ангажирани около малките и средните предприятия. В бъдеще това трябва да бъдат дестинационните мениджмънт организации и компании (ДМО и ДМК).

Development of tourism

For Serbia and Pirot it is necessary to constantly monitor „best practices“ of European and world destinations, EU and UN documents on ecotourism, involvement in the work of international forums dealing with issues of eco-tourism and cross-sectoral approach to its development, which should result in the development of local ecotourism products and contribute to a better positioning of Pirot municipality and the tourist region Stara Planina as ecotourism destinations. Some of the important recommendations that have stood out during this study are as follows:

• Formulation of Tourism Development Strategy of Pirot 2013 - 2018

- Regulation of Utilities and Tourism infrastructure in the villages that are committed to dealing with rural tourism.
- IPA - Getting the Republic of Serbia candidate status for EU membership, opens the possibility to use additional funds, where we stress the IPA funds and cross border cooperation between Serbia and Bulgaria. From 2013, the border region, including the municipality of Pirot, will have at disposal three new components to the CBC: Regional Development, Rural Development and Human Resources, which is an excellent opportunity for the future cooperation when it comes to tourism development and villages of this area. Of course, in order for the percentage of utilization of EU funds to be higher, it is necessary to constantly work on education of the local organizations, institutions and citizens involved in tourism, and rural farm owners themselves on writing project proposals and on project management.
- Regional cooperation and networking – Continual cooperation with neighboring municipalities for the sake of developing tourism, transportation and utility infrastructure (Dimitrovgrad, Knjazevac and Zajecar), as well as cooperation with neighboring municipalities in Bulgaria and the potential for Stara Planina Tourist Region as a unique tourist destination.

Models of Partnerships for Competitiveness Strengthening

In order for a tourism product to be considered as an integrated one, there has to exist the interdependence and partnership of more or less numerous participants, especially from the field of business, and public and civic structures on the eco destination.. The key partners in the organization of eco-tourism on the Stara Planina Mt. are small and medium enterprises, which should be provided with financial and other development support by the Government and the local government. Local natural and human resources and products should be the basis of this development for the sake of creating and preserving of the authenticity of the image, and for the sake of a greater benefit which will be kept in ecotourism destinations.

The specificity of operations in ecotourism is also reflected by the existence of a large number of small and medium enterprises, and very often even small family cooperatives. The essential question is their efficient organizing into the competitive clusters. In order for a tourism product to be competitive, all the stakeholders at the destination must work together, identifying the elements that form the destination - starting from the recognition of tourists who should visit the destination, the services that are available to them and to the activities that can be exercised. In order for the future eco destinations of the Stara Planina to be competitive, all stakeholders should be organized in the form of an efficient competitive cluster. The setting up of cross-sector partnerships, networks and clusters strengthens a destination, allowing it to be competitive on a larger scale. At this stage of underdevelopment tourist destinations on Stara Planina Mt., the overall model of ecotourism destination management should include:

- the total involvement of stakeholders,
- provision or encouragement of education and community awareness,
- strengthening the legal and regulatory framework,
- incentives for the formation and development of ecotourism cluster (local and state),
- encouraging the development of small and medium enterprises and entrepreneurship
- expanding the capacity of destination management through continuous community involvement,
- Development of indicators and monitoring systems.

The concept of competitive clusters of eco destinations on Stara Planina Mt. Stara Planina is a strategic set of activities and services which should lead to organizing of ecotourism supply chain. The essence of such clusters are the comparative advantages which are represented by protected areas and other areas rich in natural attractions, biodiversity, cultural and ethnological values. Under the current conditions, a catalyst, or „cluster leaders“ need to perform the local tourism organization (LTO) and the Regional Development Agency, which are usually involved with small and medium enterprises. In the future they should be the destination management companies and organizations (DMO and DMK).

Razvoj turizma

Na nivou Srbije i Piota potrebno je stalno praćenje „primera dobre prakse“ evropskih i svetskih destinacija, dokumenata EU i UN o ekoturizmu, uključivanje u rad međunarodnih foruma koji se bave problematikom ekoturizma i međusektorskog pristupa upravljanju njegovim razvojem, što treba da rezultira razvojem domaćih ekoturističkih proizvoda i da dopriene boljem pozicioniranju opštine Pirot i turističke regije Stara planina kao ekoturističke destinacije. Kao neke od važnih preporuka koje su se izdvojile tokom ovog istraživanja navodimo:

Izrada Strategije razvoja turizma opštine Pirot za period 2013 – 2018. godina.

Uređenje komunalne i turističke infrastrukture u selima koja su opredeljena za bavljenjem seoskim turizmom.

IPA fondovi – Dobijanjem statusa kandidata Republike Srbije za članstvo u EU, otvara se mogućnost korišćenja dodatnih fondova, gde se posebno misli na IPA fondove i programe prekogranične saradnje Srbije i Bugarske. Od 2013. godine, pograničnom regionu, među kojim je i opština Pirot biće na raspolaganju još tri nove komponente prekogranične saradnje i to: Regionalni razvoj, Ruralni razvoj i Razvoj ljudskih resursa, što predstavlja odličnu mogućnost za budući međusobnu saradnju kada su u pitanju razvoj turizma i sela na ovom prostoru. Svakako, da bi procenat iskorišćavanja predpristupnih fondova EU bio veći, potrebno je konstantno raditi na edukaciji kako lokalnih organizacija, institucija i Udrženja građana koja se bave turizmom, tako i samih vlasnika seoskih gazdinstva, na temu pisanja predloga projekata i upravljanja projektima.

Regionalna saradnja i povezivanje - Kontinuirana saradnja sa opštinama iz okruženja, po pitanju razvoja turističke, saobraćajne i komunalne infrastrukture (Dimitrovgrad, Knjaževac i Zaječar), kao i saradnja sa opštinama u susednoj Bugarskoj i mogućnost stvaranja Turističke Regije Stara planina, kao jedinstvene turističke destinacije.

Modeli partnerstava za jačanje konkurentnosti

Kako bi se turistički proizvod smatrao integrisanim, mora se ostvariti međuzavisnost i partnerstvo manje ili više brojnih učesnika, pre svega iz oblasti poslovnog sektora, ali i javnih i civilnih struktura na ekodestinaciji. Ključni partneri u organizaciji ekoturizma na Staroj planini su mala i srednja preduzeća, kojima Vlada i lokalna samouprava treba da pruži finansijsku i drugu razvojnu podršku. Lokalni prirodni i ljudski resursi i proizvodi moraju biti podloga tog razvoja, kako radi stvaranja i očuvanja slike autentičnosti, tako i radi što veće koristi koja treba da ostane u ekoturističkim destinacijama.

Specifičnost poslovanja u ekoturizmu uopšte čini postojanje velikog broja malih i srednjih preduzeća, često i vrlo malih porodičnih zadruga. Suštinsko pitanje predstavlja njihovo efikasno organizovanje u konkurenčne klaster. Kako bi turistički proizvod bio konkurentan, svi akteri na destinaciji moraju raditi zajedno, identificujući elemente koji obrazuju destinaciju, počev od rasučivanja turista koji treba da posete destinaciju, usluga koje im stoje na raspolaganju, do aktivnosti koje mogu upratičavati. Kako bi buduće ekodestinacije Stare planine bile konkurentne, sve zainteresovane strane treba da se organizuju u formu efikasnog konkurenčnog klastera. Izgradnja međusektorskih partnerstava, mreža i klastera, jača destinaciju i omogućuje joj da bude konkurentna na širem planu. U ovoj fazi nerazvijenosti turističkih destinacija na Staroj planini, ukupan model upravljanja ekoturizmom na destinaciji treba da obuhvati:

- totalnu uključenost stejkholdera,
- obezbećenje ili podsticanje obrazovanja ili obaveštenosti zajednice,
- jačanje zakonskog i regulativnog okvira,
- podsticajne mere za formiranje i razvoj klastera ekoturizma (lokalne i državne),
- podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva,
- širenje kapaciteta destinacijskog menadžmenta pomoću stalnog uključivanja zajednice,
- razvoj sistema indikatora i monitoring sistema.

Koncept konkurenčnog klastera ekodestinacija Stare planine je strateški set aktivnosti i usluga koji treba da dovede do organizovanja ekoturističkog lanca snabdevanja. Suština takvih klastera su komparativne prednosti koje predstavljaju zaštićena područja i druge oblasti bogate prirodnim atrakcijama, biološkom raznovrsnošću, kulturnim i etnološkim vrednostima. U postojećim uslovima, ulogu katalizatora, odnosno „klaster lidera“ treba da obavljaju lokalne turističke organizacije (LTO), kao i Regionalne agencije za razvoj, koje su obično angažovane oko malih i srednjih preduzeća. U budućnosti to treba da budu destinacijske menadžment organizacije i kompanije (DMO i DMK).